

V&J: (be)zuinig op rechtsstaat

'Crimefighters' minister Opstelten en staatssecretaris Teeven presenteren zich in hun begroting voor 2014 als de verdedigers van de rechtsstaat, maar de aangekondigde bezuinigingen gaan niet van tafel. Wat staat de advocatuur te wachten?

Koning leest de Troonrede voor: geen woord over rechtsstaat

Foto: ANP

Maarten Bakker

Het zijn mooie woorden die de bewindslieden in de memorie van toelichting op hun begroting wijden aan de rechtsstaat. 'Legaliteitsbeginsel, machtenscheiding, onafhankelijke en onpartijdige rechtspraak, en bescherming van grond- en mensenrechten zijn vanouds de waarborgen die een rechtsstaat kenmerken', schrijven ze. 'Voor deze waarborgen is een goede juridische infrastructuur onontbeerlijk.'

Ze laten het niet bij mooie woorden alleen. Minister en staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Ivo Opstelten en Fred Teeven kondigen aan dat ze, samen met de minister van Binnenlandse Zaken in de Grondwet het recht op een eerlijk proces voor een 'onpartijdige en onafhankelijke rechter' willen vastleggen. 'We moeten blijven zorgen dat de kernwaarden van ons rechtsbestel

goed verankerd blijven', stellen de twee VVD'ers.

Volgens hen moet Nederland 'zuinig' zijn op de rechtsstaat, maar ze geven aan dat woord een dubbele uitleg. 'Dat betekent ook dat we moeten bekijken hoe we bij een toenemend aantal zaken de kosten van de rechtspraak en de gesubsidieerde rechtsbijstand kunnen beheersen.'

De bezuinigingen die ze al hadden aangekondigd, zijn ondanks de mooie woorden over de rechtsstaat niet van tafel. Zo wordt de stelselvernieuwing in de gesubsidieerde rechtsbijstand doorgezet die Teeven enkele maanden geleden lanceerde. Die moet een bezuiniging van 85 miljoen euro in 2018 opleveren. Daarnaast wordt in 2014 een aantal kleinere wetswijzigingen en AMvB's doorgevoerd, die de uitgaven aan rechtsbijstand verder verlagen. In totaal bezuinigt het kabinet de komende jaren een bedrag van 91 miljoen euro op de post rechtbijstand.

In de begroting is een prognose opgenomen over de effecten van de bezuiniging per rechtsgebied. Daaruit blijkt dat de rijksuitgaven aan advocaatkosten in civiele zaken van 189,3 miljoen euro in 2013 zakt naar 106,9 miljoen in 2018. Het aantal toevoegingen op dit terrein loopt terug van 244.346 naar 179.271. De kosten van de ambtshalve toevoegingen in het strafrecht hoopt het ministerie terug te schroeven van 115,8 miljoen naar 93,9 miljoen euro, wat neerkomt op een daling van het aantal toevoegingen van 97.874 naar 88.839. De uitgaven aan rechtsbijstand tijdens piketdiensten gaan omlaag van 33,7 miljoen naar 30,9 miljoen. Het aantal toevoegingen in de categorie neemt af van 136.101 naar 132.907.

Verder gaan ook de aangekondigde verhogingen van de griffierechten gewoon door. In de begroting van Veiligheid en Justitie staat vermeld dat de tarieven met gemiddeld vijftien procent

zullen stijgen. De Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) heeft becijferd dat de kosten van de griffierechten bij hoger beroep en cassatie met dertig, zestig of soms zelfs honderd procent zullen oplopen. De Orde maakt zich dan ook zorgen over de toegankelijkheid van de rechter in hoger beroep.

De bewindslieden menen dat de verhoging van de griffierechten nodig is om de groeiende instroom van rechtszaken financieel op te vangen. Die stijgt tussen 2013 en 2018 met ongeveer een kwart. Als er aan de inkomstenkant niets bijkomt, zou de kwaliteit van de rechtspraak volgens Opstelten en Teeven gevaar lopen. Dan zouden immers de doorlooptijden en werkvoorraden bij de gerechten toenemen.

Proceskosten

Om wat meer inkomsten voor het rechtsbedrijf te genereren, kondigen de twee bewindslieden de invoering van griffierechten in het strafproces in 2014 aan. Een veroordeelde mag in het nieuwe jaar een deel van de proceskosten ophoesten. Het is een maatregel die al was opgenomen in het regeerakkoord, waarvan Opstelten en Teeven nu voor volgend jaar een opbrengst van 53 miljoen euro inboeken.

Als een veroordeelde ook nog een celstraf opgelegd krijgt, dan ontvangt hij of zij daarvoor eveneens een rekening. Voor het verblijf in een PI vraagt justitie voortaan 12,50 euro per dag voor een maximale periode van zes maanden. De maatregel zal Opstelten en Teeven niet direct uit de financiële nood halen: ze levert niet meer dan 7 miljoen euro op jaarbasis op.

Wat meer geld in de staatskas moet brengen, is de afroaming van criminele vermogens. Opstelten en Teeven schrijven dat ze 'ambitieuze doelstellingen' hebben op dit vlak. Leverden de 'plukze-zaken' in 2012 nog maar 49,7 miljoen euro op, volgend jaar zal dat gestegen zijn naar 70,1 miljoen euro. In 2018 hopen de bewindslieden met ontnemingsvorderingen 100 miljoen euro binnen te halen.

In de memorie van toelichting op hun begroting geven de bewindslieden zich toch ook weer heel vertrouwd uit als 'crimefighters'. 'Het ministerie van Veiligheid en Justitie zal zich ook in 2014

onverkort inzetten om de veiligheid op straat te vergroten, delicten met een hoge impact op het slachtoffer hard aan te pakken en ondermijnende criminaliteit te bestrijden', schrijven ze. *De High Impact Crimes* – de woninginbraken, straatroven en overvallen – zijn in 2014 topprioriteit. Opstelten en Teeven willen dat de 'heterdaadkracht' van de opsporingsdiensten en de 'verdachtenratio' van aangebrachte zaken nog meer omhoog gaan.

Ook de mensenhandel, drugsmokkel en ernstige fraude en witwassen hebben de aandacht. Het aantal criminele organisaties op die terreinen dat wordt vervolgd, zal in 2014 zijn verdubbeld ten opzichte van 2009. Hoeveel dat er exact zijn, willen de bewindslieden niet kwijt. Het onderzoek tegen de criminele bendes wordt uitgevoerd door tien Regionale Informatie en Expertise Centra (RIEC's) en het Landelijk Informatie en Expertise Centrum (LIEC). De RIEC's en het LIEC zijn samenwerkingsverbanden van het Openbaar Ministerie, de Nationale Politie, opsporingsdiensten, lokale overheden en Kamers van Koophandel.

De bestrijding van faillissementsfraude is ook een prioriteit voor Opstelten en Teeven. Ze kondigen een versterking van de positie van de curator aan, zodat die gemakkelijker alarm kan slaan over mogelijke fraudezaken. Een wetsvoorstel daarover ziet volgend jaar het levenslicht.

Verder wordt ook de bestrijding van kinderporno nog geïntensiveerd. Het aantal aangeleverde verdachten moet, ten opzichte van 2010, in 2014 met 25 procent stijgen. Dan zullen er zeshonderd personen voor het hekje staan voor kinderpornozaken. Daarbij is er wel een 'focusverschuiving' van downloaders naar de vervaardigers en verspreiders van het beeldmateriaal.

Opstelten en Teeven vergeten ook niet de slachtoffers in hun beleidsplannen voor volgend jaar. In 2014 moet het voorstel voor uitbreiding van het spreekrecht van verdachten in het parlement worden aangenomen, en krijgen ook ouders van minderjarige slachtoffers de mogelijkheid zich met een schadeclaim te voegen in een strafzaak. Op 1 januari aanstaande treedt de Wet conservatoir beslag slachtoffers in werking. Verder wordt in het

nieuwe jaar het schadeformulier voor slachtoffer verder vereenvoudigd.

Verval

Opstelten en Teeven onderstrepen in hun begroting nog eens hun imago van crimefighters door vast te houden aan hun voorstel voor de invoering van minimumstrafeisen voor officieren van justitie bij ernstige gevallen van recidive. Die minimumeisen moeten worden opgenomen in de strafvorderingsrichtlijnen van het OM. In hun begroting handhaven de bewindslieden ook hun omstrede voorstellen uit het regeerakkoord om veroordeelden hun straf al te laten uitzitten, ook als ze in hoger beroep zijn gegaan. Dan gaat het om strafzaken waarin in eerste aanleg een celstraf van twee jaar of meer is gevonnist.

Volgens de NOvA is dat plan in strijd met Europese regelgeving en jurisprudentie, en de daarin verwoorde onschuldpresumptie, en brengt het 'onherstelbare schade' toe aan verdachten die in hoger beroep alsnog worden vrijgesproken. De Orde is ook kritisch over het voornemen van Opstelten en Teeven om eind 2014 de zogenaamde ZSM-aanpak landelijk uitgerold te hebben. Die aanpak geeft officieren van justitie de vrijheid om, zonder tussenkomst van een rechter en advocaat, zelf de straf te bepalen. Deze beschikkingen kunnen verdachten ook schaden, aldus de NOvA, doordat ze bijvoorbeeld hun baan verliezen.

De Orde vindt dat de maatregelen uit de begroting van Veiligheid en Justitie voor 2014 als netto-effect alleen maar 'het verval van de rechtsstaat' inluiden. Ze betreft bij die conclusie ook de plannen van staatssecretaris Teeven voor de verscherping van het toezicht op de advocatuur. In de begroting schrijft Teeven dat dit toezicht wel onafhankelijk zal zijn ten opzichte van de overheid.

Dat lijkt een concessie in de richting van de Orde, die geen inmenging wenst van de overheid. Maar in de begroting voor 2014 blijft Teeven verwijzen naar de laatste versie van zijn toezichtvoorstel, dat hij in juni naar de Tweede Kamer stuurde. De NOvA vindt dat de overheid in die versie een te zware stempel drukt op het advocatentoezicht. <<